

liában diplomáciai szolgálatot teljesített, majd a népfelzabardító háború résztvevőjeként harcolt. A fölszabardulás után Kosmač a *Slovenski poročevalac* folyóirat főszerkesztője, majd a ljubljana Triglav-film művészeti igazgatója, 1956-tól pedig szabad művész. Közben egy megbízási időben elnöke a Jugoszláv Írószövetségnek. A harmincas években írt szülőföldi és gyermekkori emlékeket tartalmazó novelláit *Boldogság és kenyér (Sreča in kruh)* címmel 1946-ban adja közre, A haza a faluban (*Domovina na vasi*) című regényben Istria háborús szenvedéseit dolgozza föl, míg legjobb novellái — a mély emberi érzéseket feltáró — Tavasz nap (*Pomladni dan*) című kötetben jelennek meg. Ugyancsak választékos nyelven írja az emberi lélek mélységeit kutató Ballada a tükörről és felhőről (*Balada o trobenti in oblaku*) című regényét, amely a modern szlovén regényírás jelentős darabjának számít. 1964-ben négy kötetben megjelentették válogatott írásait. E válogatásból számos nyelvre fordítottak itthon és külföldön. Ciril Kosmač tagja volt a Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémiának is.

Eli Finci kritikus és esszéíró 1911-ben született Szarajevóban. Irodalmi munkáit 1929-től közli. A háború befejezése után Belgrádba kerül a *Književnost* folyóirat élére. 1952-ig szerkeszti a folyóiratot, majd a *Politika* című napilap színikritikusa 1966-ig, a Jugoszláv Drámai Színház igazgatójává való megválasztásáig. Kitűnően elemző kritikus volt, akinek elmélyült és széles látókörű kritikái szinte iskolát teremtettek a színikritika-írás terén. Több évtizeden át írt színháztörténeti tanulmányait és bírálatait a Több s kevesebb az élettől (*Više i manje od života*) címet viselő négy kötetben adja közre, melynek első darabja 1955-ben, a negyedik pe-

dig 1977-ben jelent meg. E gyűjtemény előtt két esszékötet őrizte irodalomtörténeti írásait. Legtöbbet Joivan Skerlič kritikái munkái foglalkoztatták. Színikritikát tartalmaz Eli Finci utolsó kötete is, a két évvel ezelőtt éppen Újvidéken megjelent Az előadás után (*Posle predstave*) című könyve. Ez a gyűjtemény tulajdonképpen a színházi fesztivál koncepcióját követő munka: a hazai szövegekre készült előadásokról szóló bírálatait gyűjtötte egybe a szerző. Az időrendet követő könyv legrégebb írásai 1948-ban íródtak, s az 1975-beliekkel zárul. Egyfajta kritikai s eddig a legteljesebb kritikai elemzése a könyv magának a Sterija Játékoknak is, amelyeknek Eli Finci egyik megalapítója és lelkes támogatója volt. Ezért könyvének nagy részét is ennek a fesztiválnak szentelte.

ELHUNYT TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY. Tamkó Sirató Károly költő és műfordító 1980. január 2-án Budapesten elhunyt.

Újvidéken született 1905-ben. Korai pályakezdésére az expresszionista és szürrealista líra beütése a jellemző, de már 1924-ben, tizenkilenc évesen megalkotja első vizuális versét. Hamarosan több eredeti versmodellt szerkeszt: számkinetikus verskonstrukciókat, villanyverseket és síkverseket. Új költészeti vívmányainak elméleti alapját a *Glogoizmus kiáltványában* fekteti le. Elveti a számára elavult egydimenziós vonalírást; a síkban megkonstruált két kiterjedésű kísérleti modelleket szorgalmaz. Glogoista elméletét továbbfejlesztve síkra száll a meglévő művészeti formák plusz egy dimenzióval való kiterjesztéséért. 1930-ban Párizsba utazik, ahol a legfrissebb művészeti törekvésekkel egybehangozón beigazoltatnak látja saját kísérleteit is. A művészeti élet vezető egyéniségei tá-

mogatják javaslatát, hogy a korparancsot, a művészeti formák dimenzionálásának elvét kiáltványban tegyék közzé. A Tamkó Sirató által 1936-ban megfogalmazott *Dimenzionista kiáltványt* a kor legjelesebb festői, szobrászai és vizuális alkotói írják alá. Később két újabb nemzetközi kiadást ér meg.

Amilyen korán kezdődött, olyan korán is zárult Tamkó Sirató Károly avantgarde korszaka. Betegen, megrokkanva tért vissza Budapestre, ahol aztán minden erejét a gyógyulásnak, a jogtudománynak szentelte. Csak a hatvanas évek elején kapcsolódott be a magyar irodalmi életbe, melynek nyomán több gyermekverskötet és szépirodalmi fordítás maradt utána. Szó- és írásbeli vallomásai bizonyítják, hogy valamikori haladó elveiről a későbbiekben sem mondott le, s csak a körülmények alakulásának következtében szorult háttérbe dimenzionista opusa.

Tamkó Sirató Károly munkatársa volt folyóiratunknak is. A *Dimenzionista kiáltvány* magyar változatát éppen a *Híd* közölte 1966-ban, három éve pedig ezeken az oldalakon számolt be munkásságának egyes mozzanatairól.

A SZERB AKADÉMIA FESTŐI-NEK KIÁLLÍTÁSA. Az utóbbi évtizedek leglátogatottabb belgrádi kiállítása zárult február 10-én. Több mint félmillióan tekintették meg a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia festőinek hatalmas, mintegy 700 festményt és szobrot bemutató kiállítását, az akadémia 47 képzőművész tagjának alkotásait. A kiállítás érdekessége, hogy az 1900-as párizsi vilákiállítás és az 1911-ben megtartott római nemzetközi kiállítás szerbiai részlegét rekonstruálta. Emellett egy külön rész

az AVNOJ második ülésén keletkezett rajzokat és Petar Lubarda 1951-es nagy sikerű kiállítását is bemutatja. Valószínűleg minden egyes festő, illetve minden egyes rekonstruált kiállítás már magában is esemény lett volna, hát még így együtt a teljes anyag a több ezer négyzetméternyi belgrádi vásárcsarnokban. A Lazar Trifunović művészettörténész szervezte kiállítás elsősorban látványos, de történeti áttekintést is nyújt a szerb majd pedig a jugoszláv festészetről 1842-től, a Szerb Akadémia megalakulásától egészen napjainkig. Bár sok ismert név hiányzik, lévén, hogy sosem lettek akadémikusok, mint például Konstantin Daniel, Djura Jakšić, Sava Šumanović, Petar Dobrović, hogy csak a jelentősebbeket említsük, a kiállítás mégis történetében mutatja meg festészetünket, a klasszicizmuson és romantikán keresztül egészen a mértani absztrakció, enformell és újfiguráció koráig. A szervezők „csupán” az egyes művészeknek a kis retrospektívait akarták megrendezni, de akarattal is antologikussá lett a kiállítás, ami semmiképpen sem hátránya, sőt erénye is. Uroš Predić-től és Ivan Rendić-től, Meštrovićon, Paja Jovanovićon, Aralicán, Jakacon, Lubardán, Tabakoviçon, Hegedušićon keresztül, jutunk el Pedja Milosavljević, és Stojan Čelić művészetéig, végigpásztázva majd 140 év festészetét.

A JUGOSZLÁV ENCIKLOPÉDIA MAGYARUL IS. Mint már rovatunkban is jeleztük, a zágrábi Jugoszláv Lexikográfiai Intézet befejezte a *Jugoszláv Enciklopédia* második bővített kiadásának előkészületi munkáit és hamarosan már meg is jelenik az első kötet. A Szövetségi Képviselőház döntése alapján ez a jelentős mű nemcsak szerbhorvátul (latin és cirillbetűs nyomban) jelenik majd meg, hanem

szlovénül és macedónul, sőt a két legnépesebb nemzetiség nyelvén, tehát albánul és magyarul is. A január végén Zágrábban megtartott tanácskozáson értesültünk arról, hogy már folynak az előkészületek az *Enciklopédia* említett nyelveken való megjelentetésére, s hogy e sok kötetes mű, amelynek összpéldányszáma 857 000 lesz, 1990 végéig kell megjelennie.

PAVLE UGRINOV NIN-DÍJA. A moholi születésű Pavle Ugrinov (polgári nevén Vasilije Popović) kapta az év legjobb könyvének járó NIN-díjat *Adott élet, Zadat život* című regényéért, a bíráló bizottság — Muharem Perović, Jovica Aćin, Vuk Krnjević, Vaso Milinčević és Milosav Mirković — egyhangú döntése alapján. A regényből e számunkban részletet, a könyvről pedig kritikai szöveget közlünk.